

ՎԱՆԱՅ ԾՈՎՆ

Դիտուած է որ վանայ ծովն տարուէ տարի աւելի կը լեցուի և կ'աճի. երբեմն չոր տարիներու պատճառաւ աճումը կը դադրի, ինչպէս որ որոշ կ'իմացուի իր հիւսիսային արևելեան ափանցը վրայ, որ ընդհանրապէս տափարակ են. բայց յետոյ նորէն իր բնական ընթացքը կը սկսի: Վանայ ծովն ատենօք աւելի շատ կղզի ունէր. ստորոտնին ջրով պատած թերակղզիներ՝ քիչ քիչ կղզի կը դառնան, կամ բոլորովին կ'ընկղմին: « Վանայ ծերերը կը հաստատեն, կ'ըսէ Պ. Շգրէքըր, որ լճակին հիւսիսային արևելեան ափունքէն անցնող ճամբան՝ ջրոց աճմանը պատճառաւ՝ երթալով դէպ 'ի ներս քաշուեր է. քսան, երեսուն տարուան երկու տասարդներ ալ նոյնը դիտած են »: Արճէլ աւանը գրեթէ ջրոյ տակ է. նմանապէս Ատէլճիլազ (Արծկէ) ալ նոյն սպառնալեաց տակ է. արդէն պատերն կէս մը ջրով ծածկուած են.... Լճին ջրերն կամաց կամաց վանայ քաղաքին կը մօտենան. զանիկա չըջապատող տափարակ երկիրներն ճախճախուտ դարձած են. ձկնորսները իրենց կարթերը կը կապեն՝ ալեաց կուլ եղած ծառոց կոճեղաց. հորերու ջուրն խմելու աղէկ չի գար, և տուներու հիմը դնելն շատ դժուարին է.... Ուսկից առաջ կու գայ ջրոց աճումն և մակերևութին բարձրանալն: Պ. Շգրէքըր նախ և առաջ կը դիտէ որ՝ լիճն շատ վտակներ ընդունելով՝ զորոնք անդադար կը հոսեն լեռանց աղբիւրք, յայտնի ելք մը չունի. ջրոց գոլորչիացումն ալ շատ քիչ է՝ մակերևութին բարձրութեանը պատճառաւ, որ է 1625 մեզր:

Վանայ ծովն, Հայոց Տոսպն, Յունաց Թոսքիդիա, արդեօք հիներուն ըսածին պէս ստորերկրեայ ջրանցքներով կ'երթայ Տորոս լեռանց անդիի կողմը Տիգրիսի աղբիւրները սկզբնաւորելու: Յայտնի է որ այս գետիս սկիզբն՝ այն լեռանց հարաւային կողմն է, որոնց հիւ-

սիսային ստորոտն կ'ուղղուի վանայ ծովէն, մեծ աղբիւրներէ և գրեթէ գետերէ առաջ գալով:

Երկրին մէջ աւանդութիւն մը կայ, թէ ատենօք լճին ջուրն՝ հարաւային ափանց վրայ տեսնուած ծակէ մը անդունդի մը մէջ կը թափի եղեր: Թափառական հովիւներ, հետաքրքրութեամբ կերպով մը կը խցեն ծակը. քանի մը օր ետքը գալով չեն գտներ՝ վասն զի ջուրն ծածկեր է եղեր զայն, և հետզհետէ աճեր է:

Վանայ լճին ջուրն շատ բորակ և ածղային թթուտ կը պարունակէ. ասկէ կ'իմացուի որ ըմպելի չէ. շատ աղէկ կու գայ լաթ լուայու և շուտով կը հանէ աղտերը. դժբաղդաբար իր դպած նիւթերը կը գունաւորէ. հարկ կ'ըլլայ որ լաթերը անով լուալէն վերջը, թեթեւ մը սապոնուին և քիչ մը ջրհորի կամ գետոյ ջրէ անցուին:

ՀԵՏԱՔՐՔՐԱԿԱՆՔ

Յաղկանց քոյրէն պատճառաւ դէպքեր ոչ մասեր: — Տըքոր Հիւէ-Տէրրէ 1866ին փետրուար ամսուն մէջ ամուր կազմուածքով երիտասարդի մը քով կանչուեցաւ որ հիւանդութեանը հոգ տանի. այս երիտասարդը առջի օրը ողջ առողջ պառկեր էր՝ ու երկրորդ օրը թմրած յօգուածներով, գլխուպտոյտով և սրտի խառնուկով արթնցեր էր. 'ի վերայ այս ամենայնի ուղեր էր անկողնէն ելլալ, բայց հազիւ թէ քանի մը քայլ առեր էր՝ հարկ եղեր էր նորէն անկողին մօնել:

Անսովոր էին հիւանդին կրած զգացմունքները: Երբ գլուխը բարձին կու տար և աչքերը բաց կը բռնէր, քիչ կը նեղուէր. բայց անմիջապէս որ աչքերը կը գոցէր ու պզտի շարժումը մը կ'ընէր, մէկէն ծովու պատճառած տկարութեան նման նեղութենէ մը կը բռնուէր: Այս վիճակը երկու օր տևեց առանց աղէկ-